

۱۹۳۵ آغستوسى

بىرىنچى مەبلە

تۈركىيات مجموعىسى

استانبول دارالفنونى تۈركىيات استىقبوسى طرفىدىن نەشر ايدىلىمى

مىر:

كۈمبىلى زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنونىدا « تۈرك ادبىياتى تارىخى » مەدرىسى

استانبول — مەتبەئە خاسە

۱۹۳۵

سلجوقيلر دوزنده مذاهيب

محمد شرف الدين

دارالفنون التحيات فاكولته سنده كلام تاريخي مدرسي

(سلجوقيلر) ك برنجي پادشاهي (طغرل بك) كوزيري (عميد الملك ابو نصر كندري) طرفندن (٤٣٦) تاريخنده احداث اولنان عظيم ومديد برحاده، مذاهيب اسلاميه تاريخنك اك مهم وقوعاتندن برنجي تشكيل ايلكده در .

مذهباً معتزلي اولمقله خلق افعاله قائل بولنان (عميد الملك)، سائر مذاهيبك ده سوء اعتقاداتي جمع ايله، عين زمانده (رافضيلر) كي شيخينه وسائر اصحابه سب ايديور، و « كراميه » و « مجسمه » لر كي جناب حق تجسيم ايلور ايدى [١].

بوابده كي قويو ومظلم تعصبه انضمام ايدن ديكر بر مسئله وار ايدى كه، (عميد الملك) ك عنان اختيارني الندن آلوب كنديسي ارتكاب اينديكي طرز حركته سوق ايدن اصل بو ايدى. شويله كه : (نيسابور) ده شافعيك رئيسي اولان پدري (جمال الاسلام قاضي ابو عمر) ك وفاتندنسك ره، (استاذ ابو قاسم قشيري) نك دلالت وتوسطيله، بك كنچ ايكن (طغرل بك) طرفندن برخلعتله كنديسنه پدري نك بورياست ولقي توجه ايديلن، مذهب اشعري اوزره اصول دينيه واقف وبو خصوصده حرارتلي برمدافع بولمقله برابردهاء واصالت ونجابتيله وارباب مراجعته بعض كره دفعه بيك ليرا ويرمك كي بيوك برسوخا ولطف وعاطفتيله وبونلر دنبشقه فوق العاده شجاعتيه عمومك حرمت ومحبتني قازانان، هر كون سفره سي حنفي وشافعي ائمه سنه كشاده اولوب اقامتكاهي بالعموم علمانك ملتقا ومحل مناظره ومباحثه سي اولان، بوهر درلو اوصاف ومزاياسيله (نيسابور) ك يكانه مدارشرفي بولنان علما ومحدثيندن (استاذ ابو سهل بن الموفق) وار ايدى كه، بوذاتك وزارت انتخاب ايديله جكنده كيمسه شهب ايتيور، وايشته بالطبع بويله بوذاتك وجوديني (عميد الملك) چك ميور، اولانجه قوتيله استرقاب ايديور ايدى . بونك ايچون، اك باشده بوذات اولمق اوزره، بتون اشاعره عليه

حرکتله بونلری (طغرل بك) ك نظرنده اسقاط ايتك ايجاب ايدييور ايدي كه، بوصورتله، (عميد الملك) اصل مقصد اولان موقعی محقق برتهلكه دن قورتاردینی کبی بی امان هجوملری ائك چوق ارباب اعتزاله توجیه ایلش اولان (ابوالحسن الاشعری) دن ده آریجه انتقام آلهرق تشفیة صدر ایتمش اوله حق ایدی . بونك ایچون، ابتدا صورت حقدن کورینهرك، (طغرل بك) ك هر بازار ایتسی و پرشنبه کونلری اوروج طوتان صادق برسنی وحنفی اوله سندن استفاده ایله، کمال سهولته کندیسندن بدعت صاحبزینه منبرلرده لغت اولنمه امر آلدی . (طغرل بك) ك یالکیز بوامری، (عميد الملك) ك حصول مقصدی ایچون کافی ایدی . اصولاً معتزلی اولان برقم حنفیلرک، مقصدینه خدمت ایچون مهیا برقوت اولدقنلرندن امین ایدی . بونلر، وزیر ایله درحال برلشهرک، (طغرل بك) ی مذهب شافی و عمومیتله اشاعره علینه برطاقم اسنادات ایله تحریک ایتکه باشلادیلر . بوسعیاتلرک واصل اولیان بوا سناداتك نتیجه سی اوله رق، برمدت صکره، اصولاً اشعری اولان حنفیلر ده داخل اولدینی حالده، بتون شافعیلر بدعت صاحبزیندن اولمش، وکندیلری وعظ و تدریس و خطابت کبی وظائف دینییه اجراسندن منع اولنوب (طغرل بك) ك بوامری سوء استعمال ایدلمش، و خاصه سر مذهب (ابوالحسن الاشعری) و بالعموم اهل سنته رسماً و علناً منبرلرده (سب) ایدلمکه باشلانیلمش ایدی . (نيسابور) ده کی شافعیلرک رئیس اولان مذکور (ابوسهل بن الموفق) قیام ایله (ری) ده بولنان اردوگاهه بالدفعات مراجعتدن کری طور مدیسه ده، (طغرل بك) ی کورمکه موفق اوله مبدی . چونکه (طغرل بك) ایله ملاقات، آنجا، خصم اولان (عميد الملك) ك وساطتنه متوقف بولنیور ایدی .

آره دن چوق کچمه دن (طغرل بك) طرفندن (الرئيس الفراتی) ، (استاذ ابوقاسم قشیری)، (امام الحرمین)، (ابوسهل بن الموفق) ك توقیف ونفی واجلالری ایچون برامر ورود ایتدی و بوامر علناً خلقه اوقوندی . بوصیره ده مقصد حقیقی کندیس اولان (ابوسهل بن الموفق)، (نيسابور) دن خارج بولنقله، آفاق طاقی درحال شهرده بولدقاری (استاذ ابوقاسم قشیری) و (الرئيس الفراتی) یی طوتوب حقارتلر ایله سور وکله مش و شهرک اسکی قلعه سنه حبس ایلش ایدیلر .

(امام الحرمین) ایسه ایشک و خامتی اولجه اکلابوب اختفا ایلش و کیزلیجه (کرمان) طریقله حجازه عزیمت ایلش ایدی که، کندیسنه بوعنوان، اوراده کی بوصورتله، اولان درت سنه قدر مجاورتدن طولانی ویرلش ایدی .

(قشیری) ايله (فرائی) قلعهده برآیدن زیاده محبوس قالدیله . شجاعت ونفوذینه کووه من (ابوسهل بن الموفق)، حرب وضربه قادر آدمایله (باخرز) طرفندن حرکتله (نینسبور) قپوسنه کلدی وبوایکی ذاتک تخلیه سنی طلب ایتدی . مرسوم سلطانی موجبجه کندیسنگده طوتیلوب اونلرک یانه کوتوریله جکی صورتیله وقوع بولان تهدیداته اهمیت ویرمیه رک طلبنده دوام ایتدی وکیجه شهره کیروب (قشیری) ايله (فرائی) یی جبراً آلمغه قرار ووردی . بلده نک والیسیده (ابن الموفق) ايله حربیه حاضرلنش ایدی .

(ابوسهل) کیجه لین شهرک قپوسی یاننده اولان کندیسنه عابد برکوی اوزرینه یوریدی؛ وبورادن بردنبره شهر داخنده کی محله سنه و خانه سنه کیرمکه موفق اولدی؛ ویاننده کیلر یوکسک تقاره سسلریله بوموفقیتلرینی اعلان ایتدیله .

صبح اولنجه بعض ذاتلر صلح ایچون آرایه کیروب والیه استاذ ايله رئیسک اطلاق اولمسنی رجایتدیله رسده، والی صلحه یناشمیوب عسکرلریله (ابوسهل) ک محله سنه یوریدی . سواقده محاربه ایدیور و (ابوسهل) ک آدمای شبات ومقاومت کوستریورلر، قهرمانجه مدافعه ایدیورلرایدی . هجوم نوبتی بونلره کلنجه، هپ بردن دفعه هجوم ايله عسکری تارمار و والی یی جریحه دار ایلدیله . فتنه نک تسکینی ایچون خلاق آرایه کیرمش و (استاذ) ايله (رئیس) ی قلعه دن آلوب (ابوسهل) ک خانه سنه تسلیم ایتمش ایدیله . (ابوسهل)، مطلوبه نائل اولمش ایدیسده مخالفت واقعه سنندن طولانی مسامحه ایدیلجه کنی بیلور، و بناء علیه خوف وهراس ایچنده بواینیورایدی . بعض آدمایله بالمشاوره، (استواء) طرفنه چیقوب اورادن (طغرل بک) ه دخالته قرار ویردیله . مخاصملر دخی دیگر برطریق ايله (طغرل بک) ه کیدیورلرایدی . (ری) ده جمله سی برلشدیلر . (طغرل بک) ه ماجرا حکایه اولمش، وشافعیلرک جمله سی وخصوصیله (ابوسهل) حقنده لزومی قدروسوز سویلنمش ایدی . کندی الیه تسلیم نفس ایلش اولان (ابوسهل) درحال دردست اولنوب برقلعه یه حبس واموالی مصادره وچقتلکلی بیع وفروخت اولندی .

هرنه صورتله ایسه بالآخره بوفلا کتدن تخلیص کربانه موفق اولمش وحجازه عزیمت ایلش ایدی . ایشته، صرف (عمیدالملک) ک سائقه تعصب وتأمین موقع داعیه سیله ایقاع ایتمش اولدینی بوحرکت، خراسان، شام، عراق، حجاز کی اقطار اسلامییه یی هرج و مرج ایتمش، واصولاً اشعری اولان بالعموم مذاهب اهل سنت علما وائمه سنی ترک دار ودیاره عجیور ایلش ایدی .

(نیسابور) (مرو) کی خراسان مراکزنده کی علمانک بر قسیمی (عراق) ه ، و ایچلرنده مشاهیر محدثیندن (حافظ ابوبکر بیهقی) و اکابر متصوفه دن فلاکتدیده (استاذ ابوقاسم قشیری) و (امام الحرمین) اولق اوزره بر قسم عظیمی دخی (حجاز) ه کیتمشلر ایدی که، اوسنه حجه بونلر کی ترک دیاره مجبور اولمش شافی وحنفی تام درتیوز قدر قاضی بولنمقده ایدی . وقعه ابتداء بتون مذاهب علماسنجه کمال حیرتله قارشیلانمش واقطار اسلامیه دن عربی و فارسی لسانلریله استفتا صورتلری اطرافه یایله رقی بیوک بر حرکت کوسترلش ایدی . بوقوالرده (امام ابوالحسن الاشعری) نک علوکعب و منزلاتی نظردقتی جالب بر صورتله کوستریلیور ، و مسلک و خدماتی ایضاح اولنه رقی کندیسنه لعنت اجتسارنده بولنانلرک ولی الامر طرفندن شدتله منعی لزومی اخطار اولینیور ، نهایتلری مالکی ، حنبلی ، شافی وحنفی ائمه و علماسی طرفندن امضا ایدیلیور ایدی [۱] .

(طغرل بک) ک تحت سلطنتده استقرارندن یدی سنه صکره باشلا یوب تاریخ وفاتی اولان (۴۵۵) ه قدر (۱۹) سنه سورهن بو مدید و کورولتولی وقعه اثاسنده اک چوق غیر تکشلیک ایدنلرده بریسی ده (استاذ ابوقاسم قشیری) اولمشدر . (۴۴۵) ابتداسنده بومصیبت اولانجه کثافتیه (خراسان) آفاقه چوکمش و عموماً منبرلرده (ابوالحسن الاشعری) یه لعنت ایدلمک باشلاتلش ایدی .

بو تحملمفرسا حال (امام قشیری) نک کندی تعبیرنجه اهل دینک کریبان صبری نی چاک وملت حنیفه نی ناله ناک ایتمش ایدی .

وقعه یی بر تفصیل حاکی (شکایه اهل السنة بحکایه مانالهم من المحنة) نامیه بر رساله یازوب صورتلرینی اطراف بلاده کوندرمش ، بونده باشلیجه (ابوالحسن الاشعری) حقنده وقوع بولان اسناداتک اصل سزلغیه مشارالیه حضر تلرینک فضائل و مناقبی بتون عالم اسلامه بیان و اعلان ایتمشدر .

بو اثرنده ابتدا وقعه یی اشزاب ایدن براعت استهلاللری حاوی بر مقدمه ایله سوزمه

[۱] معلومدرکه مالکیلر بلااستثنا اشعریدرلر . شافعیلرک اکثریسی اشعری اولوب ایچلرندن پک آز بر قسیمی اصولاً تجسیم و اعتزاله مائلدرلر . حنفیلر دخی عقیده اشعریه اوزره اولوب اعتزالی ، قبول ایدنلری واردر . حنبیلرک فضلالی متقدمینی کافه اشاعره دندرلر . (اشعری) لکده کی بواتفاق جمله سنک (اهل سنت) اوله لری اعتباریله در ؛ یوقه ، آرالنده کی اختلافانده ، حنفیلر (اشعری) دکل ، (ماتریدی) درلر .

ابتدار ايدوب قوه مهاويه [۱] ايله مؤيد (الملك الاجل شاهنشاه يمين خليفة الله وغيث عباد الله سلطان معظم طغرل بك) ي جناب حق عالم اسلامه احسان ايدنجه بوذاتك احيائى سنته قيام وبدعت صاحبلىنى منع وتايديه اقدام ايتديكنى، وبونلردن بعضيلرينك بالمجبوريه ممبرلرده كندى كنديلرينه لغتخوان اولملرى اوزرينه وخباشلرى سائقه سيله بو فلا كته معصوملرى ده دوشورمك ايجون سلطان معظمه شكائتده بولنهرق (امام ابوالحسن الاشعري) به مذموم بر طاقم سوزلر وكتابلرنده اصلا بر حرفى بيله بولنيمان مقالات اسناد ايتدكلىنى، وحقيقت حالك توضحى ايجون مراجعت اولنان واسطه لرك بر ثمره ويرميوب بالضرورة بو اذاره قاتلانيلديغنى بر لسان سوزش ايله بيان، واسنادات واقعه ي صيرا ايله بر بر رد وجرح ايلش، وبوباده لزومى قدر ايضاحات ويرمشدر. محدث معروف (بهيق) دخى، وقعه نك اوكنى آلتق ايجون، حادثه نك مرتبى بالذات كنديسى اولديغنى بيلميه رك ويا بيله رك، وزير (عميد الملك) ه بر مکتوب كوندرمىش، وبونده « جناب حقت قوللرندن ديله ديكنه هر هانكى بلده لرك پادشاهلغنى ويروب رضاء الله پيسنه موافق حر كته بولنديرمىق وغفلت ايتديكى وقت اخطارده بولنق اوزره آكا برده وزير ترفيق ايتديكنى، له الحمد (امير) ك كنديسنه ملك وحكمت احسان ايديلنلردن و (وزير) ك لازم اولان اوصافى حائر اولانلردن اولديغنى، حسن تدبير و سياستى سايه سنده بو پادشاه زماننده (خراسان) ده اسايش اعاده اولنوب امنيت حصول بولديغنى، حسن صيتى آفاقه منتشر اولوب نور عدالتيله ير يوزينك ضيادار اولديغنى، همت عاليه سنى دين الهى به نصرته صرف ايله اعداء دينى قهر وتدمير ايتديكنى، وهر ناصل ايسه نه (معتزله) ونه (مجمعه) كجى بدعت صاحبلى اولميان حنفى، مالكي، شافعى

[۱] ولما من الله الكريم على اهل الاسلام بركاب السلطان المعظم المحكم بالقوة السايوة فى رقاب الامم الملك الاجل شاهنشاه يمين خليفة الله وغيث عباد الله طغرل بك ابى طالب محمد بن ميكائيل اطال الله عمره موقفاً معصوماً بقاء وادام بالتسديد نعماء وقام باحياء السنة والمناضلة عن الملة حتى لم يبق من اصناف المبتدعة حزباً الا اسل لاسئصالهم سيقاً عضباً واذاقهم ذلاً وخنماً وعفت لآثارهم كفاً خرجت صدور اهل الزيغ عن تحمل هذه النقم وحقاق صدورهم عن مقاساة هذا الملم ومنوا بلعن انفسهم على رؤس الاشهاد بالسنتهم وضافت عليهم الارض بما رجبت بانفرادهم بالوقوع فى مهواة تحتهم فسوات لهم انفسهم امراً وظنوا انهم بنوع تلبيس وضرب تدليس يجدون لعسرهم لبرأفسعو الى على مجالس السلطان المعظم اعززه نصره بنوع نعمة ونهوا الاشعري الى مذاهب ذميمة وحكو عنه مقالات لا يوجد فى كتبه منها حرف ولم يرقى المقالات المصنفة للمتكلمين الموافقين والخالفين من وقف الاوائل الى زماننا هذا البشى* منها حكاية ولا وصف بل كل ذلك تصوير تزوير وهتان بغير تقرير .

مڢڢيلري منتسبلري اولان (اشاعره) دڃي بونلر مياننه اءڃال ايءلمش ايسهءه عن قريء حقيقت حاله اءلاع ايءيلوب سببيت ويرنلرك تعذير ايءيلهءكڃي ، ؤايمه اوله رقهءه (امام ابو الحسن الاشعري) نك مناقب وفضائلني ذكر ايلشءر [۱].

(طغرل بك) ك وفاتيله (آلب آرسلان) تڃته كڃنجهء عموجه سنك وزيري اولان بو (عميد الملك) ي عزل وءبس ايمش وكنءيسنه (نظام الملك) ي وزير اءڃاڃ ايمش ايءي او تاريءهءه (ءجاز) ده بولنلري ؤسيليءه بواءقلابءن ؤبرءار اوليان علما وائمهء مملكترلينه ءونوب ءونامك ؤصوصنءه ترءءهءه بولينيورلر ايءي. رآيلرڃي كنىءيسنه ترك ايمش اولءقلى (استاذ ابو قاسم قشيري) نك منبره ؤيقوبء براز ءوقف وءفكرءن صكرهء (عميد الملك كندري) نك هر پارءهءه سى برطرفه كومولك اوزره سلطان طرفءن پارءه پارءه ايءديره رك ءولءيكڃي كئشفآ ؤبر ويرمى اوزرينه (۱۰۴). ؤهله سى مملكترلينه عوءء ايمش ايءيلر .

بوتاريءڃنء اعتبارآ ءامايه منظره ءكيشمش وائمه اشعريءه نك اسكي فلا كئلري يرينه سعءء قائم اولمش ايءي. (نظام الملك) مقام وزارتءه كئنجهء بووقوعات مؤسفه به نهايت ويره رك

[۱] سلام الله ورحمته وبركاته على الشيخ العميد وائى اءمء اليه الذى لاله الا هو وءه لاشريك له واصلى على رسوله محمد وعلى آله اما بعء فان الله ؤل ثناءه بفضله وءوءه يوقى من يشاء من عباءه ملك مايرء من بلاءه ؤم يءى من يشاء منهم الى صراطه ويوفقه للسعى فى مرضائه وءءله فيما بولاه وزير صءق يوى اليه بالءير ويءض عليه ومعين ؤق يءير اليه بالبر ومعين عليه ليفوز الاميرو الوزير معا بفضل الله فوزآ عظيما وينال فى نعمه ؤطآ ؤسيما وكان الامير اءال الله ءولته ممن آتاه الله الملك والءكمة والشيخ العميد اءام الله سياءته ممن ؤعل الله له وزير صءق ان لى ذكره وان ذكر اعانه كما اءبر سيدنا المصطفى صلى الله عليه وسلم عين كل امير ارءالله به ؤبر فعاءء بءمىل نظر الامير اءام الله ايامه وءسن رءايته وسياسته بلاد ؤراسان الى الصلاء بعء الفساد وطرقها الامن بءءالءوف ؤق اءئشر ذكرى بالءمىل فى الافاق واشرقت الارض نبور عءله كل الاشراق زاءه الله ءأيءا و ءسءىءا وزاء من يوازره فى الءير وءمته عليه ءوفىقا و ءسءىءا ؤم انه اعز الله نصره صرف همته العالية الى نصر ءين الله وقء اعءاء الله بعءما ءقرر للءافة ؤصن اعءقائه بءقرر ؤطباء اهل مملكته على لعن من اسءو ؤبالعن من اهل البءع ببءعته وائسن اهل المريع عن زيفه عن الءق وميله عن القصد فالقوا فى سماعه ما فيه مناءة اهل السنة والءماءة كافة ومضيبتهم عامة من الءنفية والمالكية والشافعية الذى لا يءهبون فى ءعءيل مڢاڢب المعءرله ولا يسلكون فى ءلشبيه طرق الءسمة فى مشارق الارض ومغاربها ليلءلوا بالاموء معهم فى هءه المساءة مما يسوء هم من اللعن والقمع فى هءه ءولة المنصورة بئها الله ونءن رءو عئوره عن قريء على ما قصءوا وووقفه على ما ارءوا فيسءرك بءوفىق الله ما بئءر منه فيما الى اليه ويأمر بءعءبو من زور عليه .

هرج و مرجی مملکتدن قالدیرمق، و علمایی استجلاب ایچون هیچ بر فدا کارلقدن کری
طور مامق ایجاب ایدیور ایدی [۱].

اساساً برکویلی اوغلی اولدینی حالده اوزمانه کوره پک کوزل بر تحصیل کورمش
ومذهب شافعی اوزره فقه اوقومش اولان (نظام الملك)، ذاتاً علمایه و خصوصیه اشعری
اولان علمایه حرمتی وجداناً بر فریضه بیلور، واعاده آسایشک متوقف بولندینی بو حرمت
کندیسنک حسیاتی دخی انضمام ایدیور ایدی. اولاء (ابواسحاق شیرازی) کجی کرسی
تدریسی اوکنه شرق و غربدن طوپلامش بیکلرجه طلبیه درس و یرن و فقه و اصول فقهیدن
تألیف ایتیش اولدینی آثاری قبول عمومی به مظهر اولمش اولان بیوک بر طالمک نام و شانیه متناسب
(دجله) کنارینه معظم بر مدرسه بنا ایله، درس و یرمکده اولدینی (باب المراتب) ده کی
مسجددن آلوب کندیسینی (۶۵۹) ده بویکی مدرسه به مدرس تعیین ایلدی.

وقعه سکونت بولدقدنصکره مملکتی اولان (نيسابور) ده عودت ایتیش اولان
(امام الحرمین) نامنه دخی بوراده عظیم بر مدرسه بنا و کندیسینی مدرس نصب ایتیش
ایدی؛ بو ذات، اوتوز سنه به یقین بومدرسه ده تدریس علوم ایتیش و هرکون درسنه ائمه
و طلبه دن اوچوز کیمسه دوام ایتمکده بولنش ایدی.

اجتهاد مطلق دعواسنه قدر اوزانمش اولان بو ذات، بر طرفدن بومدرسه ده نشر علوم
ایدیور و بر طرفدن ده بواحوال بر طرف اولدقدنصکره، (آلب ارسلان) و (نظام الملك) ک
مساعده لرینی استحصال ایدهرک، (خالد بن ولید) سالاه سندن (حسان بن سعد)
نامنده ارباب تجارتدن بر ذاتک صرف کندی مالندن جد اعلاسی (منیع) نامنده
اولان بو ذاته اضافه بوبلده ده بنا ایتیش اولدینی (جامع منیعی) ده اجرای خطابت و جمعه
کونلری و عظو تذکیر ایلور ایدی. حقیقه پک بیوک حرمتلره لایق اولان بو ذات
کرک (آلب ارسلان) و کرک (نظام الملك) فوق العاده حرمتده بولنیورلر، بونلرک تزدنده
برسوزی ایکی اولیور ایدی. هر مجلسده کندیسنه منسوب اولانلر تصدر ایدیور، و اصول
بوفروعه کندی طریقنی التزام ایدنلر منظور و مقبول اولنیور ایدی.

کندیسی ده، بو حرمتلره مقابله اولمق اوزره، (نظامی) و (غیاثی) [۱] نامیه (نظام

[۱] بونی (ابن اثیر) ک شو عباره سیله (نظام الملك) ک آغزندن ده دیو یوروز: «قد جعلت لك
من خراسان جنداً ينصرونك ولا يخذلونك و يرهون دونك بسهام لا تخطي و هم العلماء والزهاد فقد
جعلتهم بالاحسان اليهم من اعظم اعوانك» ج ۱۰، ص ۱۵.

وزیر، شافعی المذهب اولمقله، بویلهجه اشاعره دن یالکیز شافعیلری التزام ایدیورکن، پادشاه دخی ائمه حنفیه نی یانندن آیرمیور، (بخارالی ابونصر محمد بن عبدالملک الحنفی) نامنده کی برفقیه دائماً کندیسيله برابر بولنیور، و پادشاه بونک آرقه سنده نماز قیلیور ایدی.

مالیه ناظری (شرف الملک ابوسعید المستوفی) ده (۴۵۹) (امام اعظم) ک تربیه سی یاننده صرف حنفیلره مخصوص اولمق اوزره بر مدرسه بنا ایلش ایدی.

∴

اعتقادات خصوصنده اشعریلک نقطه سنده اجتماع ایدن حنفیلر ایله شافعیلر آراسنده آز و چوق ناخوش حاللر موجود اولدینی حالده، جمله سی، بواصوله مخالف قالانلره قارشو یرلشیورلرایدی یوقاری ده ایکنجی حاشیه ده کوسترلیدیکی وجه اوزره (امام ابوالحسن الاشعری) نک استنباط ایتش اولدینی اصول، حنبیلرک پیشواسی سر مذهب (امام احمد بن حنبل) ک اصول اعتقادیه سنه تماماً مطابق اولدینی بومذهبنک فضلائی متقدمینجه تصدیق ایدلش، و بناء علیه اشاعره تعبیری بوقلرده شامل اولمقلده بولنش ایدی.

(طغرل بک) و (آلپ ارسلان) زمانلرنده مذهبی نشر و توسیع ایله (آلپ ارسلان) پادشاه اولدقدن اوج سنه صکره وفات ایدن، ترتیب ابوابی تجسیم محضه دلالت ایلن (کتاب الصفات) مؤلفی (ابویعلی محمد بن الحسین بن القراء الحنبلی) دن اعتباراً، (حنبیلر) اشاعره دن، آیریلیور و بونلر ایله ده اشعریلک آراسنده یکی بر صفحه اختلاف ظهور ایلور ایدی که، بو پادشاه زماننده بالذات کندیسنگ ده شاهی اولدینی پک شیع بر صورتی (هراة) ده واقع اولش ایدی.

(عبدالوهاب سبکی) جه (خراسان) اهل السنه سی طرفدن کندیسنه (شیخ الاسلام) لقبی ویرلش اولان (ابوعثمان الصابونی) یه نظیره اوله رق، (هراة) شهری (بحسبه) سنک (شیخ الاسلام) دییه تلقیب ایتش اولدقلری، حنبیلر دن (ابن رجب) ک (مختصر استعمال ایتک ایسته مش و کندیسنه بو بایده بر امر ویرمسنی (نظام الملک) دن طلب ایتش ایدی. (شیخ الاسلام) بوکاده : « بن اشعری نی بیلمه م. بن، اللهک سماءه اولدینی و قرآنک

طبقات الحنابلة) سنده [۱]. كى بياننه كوره (نظام الملك) ك توسطيله (القائم بامر الله) وخلقى (المقتدى بامر الله) طرفدن بو عنوان كنديسنه و يرلش اولان هراتلى (ابواسمعیل عبدالله الهروى) [۲]، (مذهب احمد احمد مذهب) ديهرك حنبلىك لهنه عظيم برقعصب كوسترييور، وبوندنطولايى كنديسنه شافعيلايله حنفيلاك عداوتى جلب ايدييور ايدى. كنديسنى الزام ايتمك اوزره بونلر هراتده وزير (نظام الملك) ك ياننه طولانمش و (ابواسمعیل) ك كنديلرييله مناظره ايتمك اوزره دعوت اولتمسنى طلب ايتملايىدى .

كنديسى احضار اولندينى وقت، (نظام الملك) : « بونلر سنكله مناظره ومباحثه ايتمك اوزره بورايه طولانمشلردر . سنكله مباحثه ايدجكلر ونتيجده حق صاحبي اولديغك تحققي ايدرسه سكا تبعيت ايليه جكلردر . اكر اونلر حقلى چيقارلسه يا اونلرك مذهبنى قبول ايدجك وياخود بعدما سكوتى اختيار ايليه جكسك . » ديمسى اوزرينه، بوذات آياغه قالقوب مباحثه حاضر اولديغنى كوسترمش، فقط صاغ قولنه اشارتله « بو يانمده كى كتاب ايله » ديمش وبونك هانكي كتاب اولدينى سؤالنه قارشو وزيره « كتاب الله » اولديغنى بيان ايتمشدى . عين زمانده صول قولنده اشارت ايدهرك « و ده بو يانمده كيلر ايله » ديمش ايدى كه، صول قولنده كيلر دخی كتاب اللهك مفسرى اولان (صحيحين) ايدى .

(نظام الملك) نهديه جكلرنى آكلامق ايجون حاضر اولان علمايه توجه انظار ايتمش، فقط هيچ بريسى بوشرايط داخلنده مباحثه كيريشمه مش ايدى.

مباحثه الزام ايديله مين (شيخ الاسلام ابواسمعیل) ك امام (ابوالحسن الاشعري) حقنده هيچ برزمان لعنتده بولنامسى ايجون، بوراده ايجارندن برى (نظام الملك) ك قوتى

[۱] كتاب مختصر طبقات ابن رجب، كتبخانه عمومى ده نومرو ۷۶۳

[۲] بوذات حقنده اكابر حنابله دن (شيخ الاسلام ابن يثيمه) نك (الاجوبة المصرية) سنده « شيخ الاسلام مشهور معظم عند الناس امام فى الحديث والتصوف والتفسير وهو فى الفقه على مذهب اهل الحديث يعظم الشافعى واحمد ويفرق بينهما فى اجوبته فى الفقه ربما يوافق قول الشافعى تارة و قول احمد اخرى والغالب عليه اتباع الحديث على طريقة ان المبارك : عند الناس معروف ومحترم وموقر اولان شيخ الاسلام حديث ، تصوف وتفسيرده امام ايدى. فقهده اهل حديث مذهبي اوزره اولوب (امام شافعى) و (امام احمد بن حنبل) ه حرمى وار ايدى، اجوبه فقهيه سنده بونلرك قوللرني تفریق ايله بعضاً (امام شافعى) وبعضاً (امام احمد بن حنبل) ه موافقت ايلر ايدى . داها چوق الزام ايتديكي طريق (عبدالله بن مبارك) كى حديثه اتباع طريق ايدى « ديمش اولديغنى » كتاب مختصر طبقات ابن رجب « صاحبي نقل ايتكمدهدر .

مصحفده بولنديني و پیغمبرك بوكونده پیغمبر اولديني اعتقادنده اولمايانلره لعنت ايتمكدهيم والي الابدده ايدمك [۱] « ديمش و (نظام الملك) ك يانندن چيقمش ایدی . (نظام الملك) آرقه سندن برخلعتله برچوق پاره كوندرمش ايديسهده قبول ايتمه دی .

(آلب ارسلان) هراته ورود ايدنجه، بورانك (شيخ الاسلام ابواسمعیل) عليهنده بولتمده اولان علماسی پرنچدن بر بت ياپوب سجاده سنك آلتنه وضع ايلش، و (آلب ارسلان) ه ، بونك حق تعالی نك تمثالی اولديني قبول ايتش اولديني برته طامعده بولنديني اخبار ايلش ايدیلر . (آلب ارسلان) برکوله كوندرب بوصنی آلدیرمش وديكر كوندرمش اولديني كوله لر ايله ده (شيخ الاسلام) ی حضورينه جلب ايلش ایدی .

[۱] (سورة طه) ده كي مشاهاتدن اولان (الرحمن على العرش استوى) آيت كريمه سنی صورت تلقيلى اعتباريله (مجسمه و مشبه) ناملرني آلان حنبيلر ايله اشاعره آراسنده بوآيت كريمه عظيم مناقشاتى موجب اولش و آزالرنده نقطه افتراق تشكيل ايلشدر . اشعريلرجه آيت كريمه ده كي (استواء) ماده سنك معنای لغویى اولان (استقرار و استیلاء) دن اجسامك خواصندن اولان اولكي معناسنه حلی ممكن اولماقلا ايكنجيسنه حل اولنش و (استواء) يه (استیلاء) معناسی ویرلشدر . حالبوكه حنبيلر طوغريدن طوغرى يه (استقرار) ه حل ايتشلر؛ و صرف بونك ردينه دائر (تأسيس التقديس) ناميله (امام فخرالدين الرازى) نك تأليف ايتش اولديني ائردم . بيان ايتديكي وجه اوزره اوزرينه استقرار ايتش برگنج انسان صورتنده اولديني وكنديسنده تأليف و تركيب بولنديني بيان ايتشلردر . بونلرك محققلى جناب حقه (انواردن بر نور) دير ایدی .

قرآن كريمك مصحفده بولنديني و بعدالموت حضرت پیغمبرك رسالتلرينك انقطاع ايلش اولديني (ابوالحسن الاشعري) يه اقتران ايدلش اولان قوتلردندر .

قرآن كريمك مصحفده بولنديني قولى (بغداد) معتزلىلری طرفدن ايلرو سوريلشدر .

بونلر ديرلرکه: حين خلقدده كلام آلهی اعراض ایدی . وبقای اعراض دخی جائز دکلدر . بناء عليه جناب حقاك پیغمبرمزه انزال ايتش اولديني قرآن بوكون موجود و باقى دکلدر .

انقطاع رسالت مسئله سی ايسه بالعموم انبيا و شهدا نك قيرلرنده دیری اولدیلری حقنده وارد اولش نيجه آيات و احاديثه رغماً ، دکل (ابوالحسن الاشعري) نك، قرآن كريمی بردفه اوقومش اولان هيچ برکيمسه نك قبول ايتمه جيكي بر مسئله در . بونی، (خراسان) ده منتشر و ايمانك مجرد اقراردن عبارت اولديني قبول ايتش اولان (کراميه) مذهبنده اولانلر « ميتك حال موده حس و علمدن عاری بولنديني قبول ايدن وره ايمانك معرفت و تصديق اولديني سويلين » اشعريلرك بوقوللرينه كوره پیغمبر ذیشانمزدده حال موتنده حس و علمدن عاری اولسی و بالنتيجه مؤمن و پیغمبر بولناماسی لازم كديكىنى سويلكله بر الزام صورتيله اشاعه ايتشلردر .

(آلب ارسلان) «بونه در؟!..» دییه بوصنی کوسترمش، و (شیخ الاسلام) دخی
 «پرنجدن معمول برت» دییه جواب ویرمش ایدی.
 (آلب ارسلان) «بونلر، سنک بوکا طایدیگی و جناب حقک بوصورت و شکده بولندیغنه قائل
 اولدیگی سویلیورلر» دییه حقنده کی بواسناد وافترای سویله نیجه، کال حیرت وحدت ایچنده
 قالمش اولان شیخ الاسلام، کور سسیله: «سبحانک هذا بهتان عظیم!..» دییه رک، حقنده کی
 بواسناد وافترای کال شدتله دفع ایتیش (وآلب ارسلان) «بوسوزدن تمامیه بونک شنیع
 برافترا اولدینی قناعتی حاصل اولمش ایدی.
 مکرماً خانه سنه عودتنه مساعده ایتدیکی (شیخ الاسلام) عودت ایتدکنصکره،
 مفتریلر، واقع اولان تهدید اوزرینه اعتراف جرم ایتیش، وجهله سی برحق جزای نقدی
 وعدیله تخلیص کریبانه موفق اوله یلمش ایدیلر.

(ملکشاه) ک تحت سلطنته جلوسندن درت سنه صکره یعنی (۴۶۹) ده (استاد
 ابو قاسم قشیری) نک درت اوغلنک اک کوچوکی فقط اقتدار و فضیلتجه اک بیوکی واک
 معروفی اولان (استاد ابو نصر) حجه کیتمک اوزره بغداده اوغرامش و بوراده اقتدار
 وطلاقت لسانیه سیله هیچ برکیمسه نک نائل اولمدینی عظیم بر حرمته مظهر اولمش ایدی.
 (عراق) ک یکانه فقهی اولان (ابواسحق شیرازی) بونک کرسینسک اوکنه اوطوریور،
 وغایت مبتحرانه وکال بلاغته اجرا ایتدیکی وعظاری دیکله مکله متلذذ اولیور ایدی.
 حجدن اثنای عودتنده ینه (بغداد) «اوغرامش و بوسفر اولکندن زیاده حرمت
 کورمش و کندیسنک طرفدارانی چوغالمش ایدی.
 یالکز حنبیلر بوذاتی چکمه رک علیهنده سوزلر سویلیور و بالعموم اشاعره حقنده
 خصومت اظهار ایدیورلر و (امام ابوالحسن الاشعری) یه آچیقدن آچیغه سب
 ایدیورلر ایدی.

(ابو اسحق شیرازی) بوندن فوق العاده حدتله رک (بغداد) دن چیقماق ایسته مش
 و بونلرک منعلری و حنبیلرک افاده لرینه کوره (مذهب حنبلی) نک تغیر و ابطالی ایچون
 (نظام الملک) «برمکتوب یازمش ایدی. بوسفر کندیسنی خلیفه (المقتدی بامرالله) ک
 کوندرمش اولدینی تلطیفنامه تسکین و تخفیف ایلش، وایش آزیحق سکونت بولمش ایدی.
 بر مدت صکره حنبیلرک رئیس (الشریف ابو جعفر بن ابی موسی) نک تحریریکله

(ابو اسحق الشیرازی) علیهنده دیدی قودی یا پیلمغه باشلانیمش، و بوايش، یکر می کیمسه نك
تولسیله نهایت بولان بر هائله یی انتاج ایتمش ایدی .

ینه خلیفه مسئلهیه قاریشه رق آزالرینی بولدی و بونك امریله جمله سی ظاهر آ صلحی
قبول ایتدیلر . بو صلحدن صکره حنبیلر افترانك شكافی دكیشدیره رك (ابو اسحق
الشیرازی) نك اشعریلکدن تبری ایتمش اولدیغنی یا یمغه باشلا دیلر . بو سفر (ابو اسحق
الشیرازی) نك خدتنه نهایت یوق ایدی . ینه (نظام الملك) ه بونلر حقنده بر مکتوب
کوندردی که ، کجیکمه دن جوابی کلش و ، استجلاب خاطرینی و ایقاع فتنه ایدن مذکور
(الشریف ابو جعفر) ك حبس و بو فتنه ده دخلی اولانلرک تأدیپ اولنلرینی محتوی بولنش
ایدی . حالبوکه (ابو اسحق الشیرازی) بو (الشریف ابو جعفر) ی خلیفه یه ده شکایت
ایتمش اولدیغندن کندبسی خلیفه طرفندن حبس ایدلش ایدی .

حنبیلر (ابو اسحق الشیرازی) نك (نظام الملك) ه کوندرمش اولدیغنی ایلك مکتوبده
مذهب لرینك منع و تغیرینی ایستمش اولدیغنی سويللری اوزرینه ، بوايکنجی مکتوبنه جوابده ،
(نظام الملك) ك (ابو اسحق) ه بونك یعنی تغیر و منع مذهبك اسعاف اولنور مواددن
اولدیغنی بیان ایتمش اولدیغنی علاوه ایدلر [۱] .

بو وقعه دن آلتی سنه صکره ینه شافعیلر ایله حنبیلر آراسنده دیکر بر وقعه ظهور
ایتمش ایدی . شویله که : (نظام الملك) ی زیارت ایتك اوزره مغربدن (الشریف
ابوالقاسم البکری) نامنده بر واعظ کلش و کندبسی اشعری اولقله (نظام الملك) طرفندن
مظهر حرمت اولش و (بغداد) ه کوندریلوب کندبسنه بر چوق تخصیصات تعیین اینلش
و دیواندن (علم السنه) لقبیه تلقیب ایدلش ایدی .

بو ذات مدرسه نظامیه ده وعظ ایدیور و اثنای وعظنده حنبیلر علیهنده شدید بر
لسان قوللانیور ایدی . اکابر حنفیه دن قاضی القضاة (ابو عبدالله الدامغانی) نك (نهر
قلائین) ده کی خانه سنده بولنورلر ایکن بونك طرفدارلریله حنبیلر آراسنده باشلامش
اولان مباحثه ایلر ولیهرک ، (ابوالقاسم البکری) طرفدارانه بر چوق کیمسه لرك انضمامی

[۱] بو وقوعاتی (نظام الملك) ك آدملری خلیفه (المقتدی بامرالله) ك وزیری (ابو نصر بن
جعفر) ه اسناد ایتدکرتدن ، بو ذات (نظام الملك) ك خلیفه یه یازدیغنی بر مکتوب ایله وزارتدن عزل
ایدلش ایدی . ابن اثیر تاریخی ، ج ۱۰ ، ص ۴۴

موجب اولمش، ونهايت بونلر طرفدن (ابوعلی) عائله سینه منسوب اولانلرک اولری ییقيله رق. بتون کتابلری خصوصیه (کتاب الصفات) ی آ لینمش ایدی که، بو کتاب، (ابوالقاسم البکری) نک. وعظنده اوقونیور و بوده بو کتاب اوزرینه شدتلی هجوملر ایدیور ایدی. ایشته بوذاتک تمادی ایدن وعظلرندن و حنبیلر علیهنده کی بو هجوملرندن طولانی وقوعات هیچ بر زمان اکسیک اولیور ایدی.

بومنازعات مذهبه یالکیز اصوله انحصار اتمیور ایدی. شافعیلرک نمازده (بسمله) یی جهرأ اوقوملری واذان اوقورکن تغنی ایتلری دخی حنبیلرک حدتتی جلب ایدیور، وبالفعول جامعله گیدوب (بسمله) یی جهرأ اوقویان شافعی اماملری منع ایدیورلر ایدی. بزم مذهبه اولدینی گی بونلرجه دخی صلاوة وترده اوقونیمی لازم کن قنوت دعاسنی شافعیلرک صباح نمازنده اوقوملری دخی آیریجه بر مسئله تشکیل ایدیور ایدی. (طغرل بک) ک زمان سلطنتنده جریان ایدن بووقوعاتی، حنبیلرک اوتاریخده رئیس ومقدملری اولان (ابوعلی بن الفراء) ایله (ابن تیمی) اداره ایدیورلر ایدی؛ کندیلرینه تابع قیلدقلری عوام گروھی بونی فرست بیلهرک (بغداد) ک آسایشنی اخلال ایدیورلر، (خلیفه) دخی بونلرک قارشوسنده اظهارعجز ایدیور ایدی [۱].

[۱] بونلر، (۳۲۳) تاریخنده خلیفه (الزاضی بالله) زماننده پک زیاده کسب قوت ایله (بغداد) ده اجرای حکم اتمک باشلامش و قوماندانلرک اوینه کیردرک بولدقلری مشروباتی دوکمک و مغنیهلری دوومک و آلات غنائی قیرمق و چارشولرده بیع و شرایه مداخله و سوقاقلرده ارککلر ایله قادینلرک کیزملرنی منع کیی حالاته تصدی ایلش ایدیلر. او تاریخنده ضابطه مأموری اولاق (بدرالخرشی) «بعدهما ایکی حنبیلینک بریره کلامی وهیج بر کیمسه ایله مذهب مناقشه سنده بولناملری ونمازده (بسمله) یی جهرأ اوقوه دجبه امامت ایتاملری»، ایچون منادیلر چیقارته رق وقوعات برخاتم ویرمک ایستمش ایدیسه ده، هیچ تأثیری اولیه رق بالعکس. بونلری داها زیاده تحریک ایتش اولدیغندن، جامع قبولونده تسأل ایدن اعمال واسطه سیله شافعیلری ئولدرنجیه قدر دوکدورمک باشلامش ایدیلر.

بونک اوزرینه خلیفه دن بر فرمان صدور ایتش ایدی که، (بغداد) ده جریان ایدن بو نوع سلسله وقوعاتک اک مهم صفحه سینه عائداولدیگی کی بومذهب حقتنده ده رسمی معلومات ویرمکده اولدیغندن بو فرمانک بر قسمی بروجه آتی نقل اولنمشدر:

تارة انکم تزعمون ان صورة وجوهکم القیحة السمجة علی مثال رب العالمین وهیئتکم الرذلة علی هیئته وتذكرون الکف والاصابع والرجلین والنعلین المذهبین والشعر القلط والصیعود الی السماء والتزول الی الدنیه تعالی الله عما یقول الظالمون والجاحدون علواً کبیراً ثم طعنکم علی خیار الائمة ونسبتکم

ازلی وابدی بر مسئله اولان سنیلک وشیعیلک ایسه، هر زمانکی کئی، سلچوقیلر زماننده دخی هر یرده وخصوصیله (بغداد) ده اک بیوک بر مقیاسده اجرای حکم ایدیور ایدی. اوتاریخه قدر قوتلی بر حایه رسمیهدن محروم اولان سنیلکک، کوندن کونه کسب قوت وشوکت ایتکه باشلامش اولان سلچوقیلر ایله آرتق دائماً غالب کملک زمانی حیولت ایلش ومهم بر حایه مظهر اولغه باشلامش ایدی. اهاالسی قسماً سنی و قسماً شیعی اولان (بغداد) ده بو اختلاف مذهبدن طولانی اوتهدنبری هیچ بر زمان وقوعات اکسیک اولموردی؛ وشیعیلرک عشر محرملرده اجرا ایتکده اولدقلری ماتم مراسمی و (غدرخم) یراملری مناسبلرله دائماً بویکی فرقه آراسنده کی منافرت قدیمه تجدیدایدیور، وقوع بولان غوغالرده

شیعة آل محمد صل الله علیه وسلم الی الکفر والاضلال ثم استدعوا کرم المصلین الی الیرین بالبدع الظاهرة والمذاهب الفاجرة الی لا یشهد بها القرآن وانکارکم زیارة قبور الانیة وتشیعکم علی زوارها بالابتداع واتم مع ذللا تحتعون علی زیارة قبر رجل من العوام لیس بذی شرف ولان لب ولا سیب بر رسول الله صلی الله علیه وسلم وتأمرون بزیارته وتدعونه معجزات الانبیاء وکرامات الاولیاء فلن الله شیطاناً زین لکم هذه المنکرات وما اغواه و امیر المؤمنین یقیم بالله قسماً جهداً الیه یلزمه الوفاء لئن لم تنهوا عن مذموم مذهبکم ومعوج طریقتکم لیوسعنکم ضرباً وتشدیداً و قتلاً ونسیداً ولستعمان السیف فی رقابکم والنار فی منازلکم ومحالکم . - بعض کردهد چیرکین و سوعسز صورتلرکیز رب العالمینک مثالی وهیئت رذیلة سزک آنک هیئت اوزره اولدیغنی زعم ایدیور وحق تعالی اینجون آووج و بارمق و آباق ومذهب نعل و قیورجق صاج اولدیغنی وسماه صعود و دنیا به نزول بولندیغنی سوبیلورسکز !!! . (ظالم ومنکرلرک دیدکری سوزلردن الله تعالی بیوک بر یوکسکاک الله عالی ومنزه اولسون !!!) صکردهد خیارائمه حقنده طعن وتشیعده بولینیور، و آل محمد طرفداراتی کفر وضلاله نسبت ایدیور واک آجیق بدعتلر و قرآن کریمده بری اولیان بر طاقم کوتو مذهبلر ایله کندی عقلکیز صیرا مسلمینی دینه دعوت ایدیورسکز !!! .

ائمه نك قبرلینی زیارتدن منع ایله زیارتده بولنانلرک اهل بدعت اولدقلرینی سوبیلکزه رغماً کندیکیز نه شرف ونسب و نه رسول الله صلی الله علیه وسلمه بر نسبت اولیان عوامدن برینی زیارت خصوصنده اجتماع واتفاق ایله خلق بو زیارته دعوت ایدیور وبوکا انبیا معجزاتی و اولیا کراماتی اسناد ایلورسکز !!! .

های الله بومنکرانی سزه ای کوسترن کور شیطانله لعنت ایتسین !!! سزی نه درجهلرده بولدن چیقارمش !!! .

امیر المؤمنین کمال عزم ایله جناب حقه قسم ایدرکه : اگر سز، بومذموم اولان مذهب و بو - اکری اولان طریقته کزدن دونمز و بوحرکتلرکزه نهایت ویرمسه کز، مختلف درجاته کوره دوکک، یرتمق، تولدیرمک، یارالامق صورتلرله حق کزده هر درلو جزالری تطبیق ایده جک وقلنجی بوینکزدیم و آتشی منزل و خانه لریکزده استعمال ایلیه جکدر .

هرايکي طرفدن ، چوق کیمسه لر ئولیور و یارانیور لر ایدی ؛ (۴۴۰) ده (طغرل بك) زماننده (بغداد) ك (كرخ) قسمنده ساگن اولان شیعیلری سنیلر محرمده اجرای ماتمدن منع ایلش و علی الاصول آرارنده وقوع بولش اولان غوغا توركلرك (دجله) نی كچوب (كرخ) باقاسنه چادرلری قورمه لر یله برازیاتیشمش ایدیسه ده ، برحرب دائمی ایچنده بولندقلری نظراعتباره آلان شیعیلر (كرخ) اطرافنه برقلعه یا یغمه قیام و بونلری کورن سنیلر دخی مقابل طرفده ساكن بولندقلری (سوق القلائین) ه سور چككم اوزره آنلری نظیره اقدام ایلش ، و هرايکي طرف بوضورتله یکی بر مجادله یه کیریشمش اولدقلرندن چارشولر سد ایدلش ، و تمامیه آسایش بوزولش ایدی .

بواحواله بر نهایت ویرمك اوزره خلیفه (القائم بامر الله) ، (ابو محمد النسوی) یه مراجعت ایلش و بونك اجرا ایتدیکی تدابیر ایله مجادله بر طرف ایدیلوب احوال ظاهرأ صلاحه یوز طوتمش ، و سنیلر (حی علی خیر العمل) دیمکی قبول ، و شیعیلر دخی (كرخ) ده یوكا مقابل (الصلوة خیر من النوم) جمله سنی اذانلرینه ادخال ایلش ایدی .

صمیمی اولیان بومصالحه همان ایرتسی سنه بوزولش و پك فجیع و شنيع وقوعات ظهورینه سبب اولوب آل بیت و سائر اكابر ك مشاهد و مقاری هدم و تخریب و برچوق کیمسه لر قتل ایدلش ایدی كه ، حنفیلرك مدرسی (ابوسعید السرخسی) دخی قتل ایدیلنلر میاننده ایدی . دوام ایدوب کیدن بومنافرت مذهبییه نك منع و مراقبه سنی (طغرل بك) درعهده ایتكده كچیکمدی . (۴۴۵) محرمده وقوع بولان بویله قائل بر حادثیه ، (كرخ) سوقاقلری یا قیلمقله ختام ویرلش و فیابعد شیعیلرك جسارتی قیرلش ایدی .

خلیفه (القائم بامر الله) ایله (بغداد) سرعسکری (بساسیری) آراسنده (۴۴۶) ده باشلایان منافرت ، (۴۵۰) ده بالذات (بساسیری) نك مصر خلیفه علویسی (المستنصر بالله) نامنه (جامع منصور) ده خطبه او قوتمسنة قدر وارمشدی . بونك ویردیکی امر اوزرینه « حیهله » لردن صكره صباح اذانه شیعیلك شعاری اولان مذکور (حی علی خیر العمل) جمله سی علاوه ایدلش و ایرتسی هفته ده (رصافه) جامعنده یه (المستنصر بالله) نامنه خطبه او قوته رق (بغداد) ده شیعیلكی رسماً اعلان ایلشدی ؛ بویوزدن برچوق قاریشیققلر ظهور ایدوب (دارالسلام) ده انتظام و آسایش تمامیه بوزولدی ؛ اولجه حرکاتنده موفقییتی تأمین ایچون (بساسیری) نك - اتفاقنه آلمش اولدینی (موصل) بکی (قریش) ، خلیفه یی آلوب

اردوگاهنه کوتوردیکنندن خلیفه سز قالمش اولان (بغداد) سرایلری یغما ایدلش ایدی. بونی خبر آلان (طغرل بك) برادريله اولان مشغولیتنی بترهرك خلیفه یی محلنه اعاده ایتک اوزره هان عراقه توجه و خلیفه نك راكب اولدیغی قاطرینك یولاری النده اوله رق (۴۵۱) ذی القعدة سنك یکریمی بشنچی بازار ایرتسی کونی سرائنه ادخال ایله سنیلک عالمنه اونوتیلمز بر خدمت ایلش و (بسایری) نلمه دخی جزاسنی ویره رك سر مقطوعنی خلیفه یه کوندر مشدره.

(طغرل بك) زماننده باشلامش اولان بوحال یالکز (بغداد) ه منحصر قلمادی؛ سنیلکی تمثیل ایدن سلجوقلر ك شوكت و اقباللری قارشوسنده، اطرافده کی شیعی اولان بتون ملوك و امراء سنیلک ایله مصافاتك کندیلری ایچون برحیات و محات مسئله سی اولدیغنه قناعت کتیرمش ایدیلر.

حتی (۴۶۲) ده (مکه) امیری (محمد بن ابی هاشم) (آلب ارسلان) ه اوغلیله برآمور کوندروب عرض حرمت ایلش و (مکه) ده (مصر) خلیفه علویسی نامنه اوقونان خطبه یی قطع ایدوب (القائم بامر الله) نامنه خطبه اوقوتمغه باشلادیغنی و اذاندن (حی علی خیر العمل) جمله سنی چیقاردیغنی بیلدیرمش ایدی؛ (آلب ارسلان)، (مکه) کی مهید اسلامیت اولان بر بلده ده کی بو سنیلک تظاهراتندن فوق العاده ممنون اوله رق امیر مکه یه (۳۰۰۰۰) دینار و برقات خلعت کوندرمش، وهر سنه ده (۱۰۰۰۰) دینار ارسال ایده جکنی وعد ایتشدر.

(مدینه) ده دخی بوظاهراتی کورمك ایستین (آلب ارسلان)، بورانك امیری (مهنا) یه بومآمور ایله خبر کوندروب بوده مکه امیری کی سنی اولان عباسی خلیفه سی نامنه خطبه اوقور و شیعیلک شعارینی اذاندن قالدیریرسه کندیسنه دفعه (۲۰۰۰۰) وهر سنه ده (۵۰۰۰) دینار ویره جکنی وعد ایلش ایدی. ایرتسی سنه ده (محمود بن صالح بن مرداس)، (حلب) اهالیسنك انظار دقتنی کوندن کونه تراید ایتمکده اولان (آلب ارسلان) ك شوكت و قوتنه جلب و دعوتله، هنوز فرصت الله ایکن تبدیل مذهب لزومی اخطار ایلش، و جمله سی تصویب ایده رك صرف (آلب ارسلان) ك قورقوسيله سنیلکی بالقبول (القائم بامر الله) و سلطان (آلب ارسلان) نامنه خطبه اوقومغه باشلامش ایدیلر. یاریم عصر دن زیاده سورهن زمان سلطنتی سلجوق خاندانك نهایت اقبال و بدایت ادبارینی احتوا ایدن (سلطان سنجر) دخی پدرلری کی سنیلکی حمایه ایله معروف ایدی.

برجوق طرفلرده اولدینی کبی (سامرا) شیعیلری دخی، اعتقادات خصوصیه لرینه بناء،
 اختفا ایتیش اولان (مهدی) بی ظهوره تشویق ایچون هر جمعه کونی نمازدن صکره بورا
 جامعنده کی غارک قیوسنه آلتونا کرلی غایت کوزل بر آت احضار ایدهرک (یا امام! بسم الله)
 دییه (مهدی) نک چیمه سنه مترقب بولنیورلر ایدی . (سلطان سنجر) مظفرأ بوبلده به
 کیردیکی زمان، سنیلک وشیعیلک اختلافلرینک الهمهمارندن برینی تشکیل ایدن بو (مهدی)
 مسئله سنده دخی مظفر اولاق ایچون، ینه بر جمعه کونی علی الاصول شیعیلر طرفندن غار
 قیوسنه کتیرلش اولان بو کوزل حیوانه تقرب ایله: «بو آت بنده امانت قالسین. امام هر نه زمان
 ظهور ایدرسه تسلیم ایدرم» دییه اوزرینه بینمش، و بو صورتله شیعیلره سنیلک طرفندن
 ظریف وعین زمانده آجی بر جواب ویرمش ایدی [۱].

۶ کانون اول ۲۳۲

[۱] (ابوسلیمان بن ذکریا) نک (صورالاقایم) نام اثرندن نقلاً (دولت شاه) تذکره می،
 کتبخانه عمومی، نومرو ۹۰